

Sveriges lantbruksuniversitet
Swedish University of Agricultural Sciences

Fakulteten för naturresurser och
lantbruksvetenskap

Att öka tillgängligheten till naturområden - ett gestaltungsförslag för naturreservatet Tinnerö eklandskap

Ida Fritzson Thor

Kandidatarbete vid institutionen för stad och land
Landskapsarkitektprogrammet Ultuna
Uppsala 2013

SLU, Sveriges lantbruksuniversitet, Fakulteten för naturresurser och lantbruksvetenskap

Institutionen för stad och land, avdelningen för landskapsarkitektur

EX0529 Projekt i landskapsarkitektur, 15 hp på landskapsarkitektprogrammet, Ultuna

Nivå: Grundnivå G2E

© Ida Fritzson Thor

Titel: Att öka tillgängligheten till naturområden - ett gestaltungsförslag för naturreservatet Tinnerö eklandskap

Engelsk titel: To increase the accessibility to nature areas - a design proposal for the oak woodlands of Tinnerö nature reserve

Nyckelord: natur, naturreservat, tillgängliggöra, Tinnerö eklandskap, tätortsnära natur

Handledare: Ulla Myhr, SLU, Institutionen för stad och land

Examinator: Ann Åkerskog, SLU, Institutionen för stad och land

Publiceringsort: Uppsala

Publiceringsår: 2013

Omslagsbild: Tinnerö eklandskap. Foto: författaren

Online publication of this work: <http://epsilon.slu.se/>

Sammandrag

Människans välbefinnande och hälsa påverkas positivt av grönska och natur, särskilt om den finns nära bostaden och upplevs som lätt att nå. Oavsett kulturell bakgrund upplever vi den på liknade sätt. En stor utmaning för planerare och gestaltare av offentlig miljö är därför att tillgängliggöra naturen i staden och att skapa övergångar från den urbana miljön till naturen så den upplevs nära. Syftet med det här arbetet är att skapa ett gestaltungsförslag som visar hur denna utmaning kan hanteras i en del av Linköping. Här möter naturreservatet Tinnerö eklandskap de urbana, södra stadsdelarna Garnisonsområdet, Berga och Vidingsjö. Huvudfrågan som är vägledande genom arbetet är - Hur kan naturreservatet Tinnerö eklandskap tillgängliggöras?

Arbetet utgår från fotgängarnas och cyklisternas upplevelse när de rör sig genom landskapet där staden gränsar mot naturen. För att upplevelsen längs gång- och cykelvägarna ska locka i riktning mot naturreservatet skapar förslaget exempelvis en variation mellan öppna och slutna rum och skalan på stråken på av mänskliga dimensioner. Förslaget framhäver också landskapets karaktärer genom att stärka de kvalitéer som finns i området så som att öka upplevelsen av vattnet och verna över landskapet. Nya målpunkter skapas och entréerna till området tydliggörs. Mellan bostadsområdena och naturområdet finns en stor trafikled som försvårar tillgängligheten och närheten till naturreservatet. Förslaget ökar tillgängligheten för naturreservatet både fysiskt, genom nya överfarter och kognitivt, genom att det upplevs närt genom den visuella kontakten.

Abstract

Nature and greenery affect human well-being and health positively. This is specially true if the nature is close to home and is perceived to be easily reachable. All human beings, even with varying cultural background, react similarly to nature or greenery. Therefore it is a major challenge for urban designers and planners to make the nature more easily accessible for the city inhabitants. The purpose of this work is to create a design proposal that shows how this challenge could be solved in a part of Linköping. The woodlands of Tinnerö eklandskap nature reserve meets the urban, southern districts of the Garnison area, Berga and Vidingsjö. In this work the main question is - How can the woodlands of Tinnerö eklandskap nature reserve be made more easily available?

The pedestrians' and cyclists' experience are in the focus of this work. How is their experience of the landscape when moving from the city urban areas towards the nature. To attract visitors to the nature reserve, a variation between open and enclosed spaces should be created along the pedestrians' and cyclists' roads. The scale of the paths is of human dimensions. Enhancing the character of the landscape is important in the proposal. The existing qualities of the landscape such as the beautiful views and the water are enhanced. New places for people to meet are created and the entrances to the area are made more visible and accessible. The availability and reachability of the nature reserve is currently impeded by a main road that separates the residential and natural areas. Through new proposed overpasses, this proposal, makes the nature more readily available physically. Moreover through visual outlooks the nature seems cognitively closer.

Introduktion

Inledning

Någonstans möter alltid staden skogen, ängen eller åkern. Det urbana möter det icke urbana, det mer ordnade det mer vilda. Under utbildningen har det här landskapliga mötet väckt mitt intresse av flera olika anledningar. Vad lockar människor att röra sig ut från staden till omgivande natur? Varför är det så ofta tydliga gränser mellan stad och land i vegetationsval? Inför mitt kandidatarbete fick jag kontakt med Linköpings kommun som föreslog ett arbete inom denna landskapliga zon.

Arbetet är ett förslag på hur man kan planera och gestalta för att fler människor ska söka sig till Tinnerö naturreservat som verkligheten är en tillgång för stadens invånare. Arbetes fokus är fotgängarens och cyklistens upplevelse när de rör sig genom det landskap där de urbana stadsdelarna Garnisonsområdet, Berga och Vidingsjö möter naturreservatet Tinnerö eklandskap.

Bakgrund

Naturens värde

Att sätta ett värde på naturen är svårt enligt Boverket (2007b, s 13) och den enskilda människans natursyn på ett djupare plan varierar. Vi människor står i beroendeställning till naturen. Vi får upplevelser och försörjning från den och påverkar den genom våra ställningstaganden. Vidare skriver Boverket (2007b, s 13) att människors djupare syn på naturen skiljer sig mellan olika kulturer, men det finns en global enighet kring vikten av att värna naturen för kommande generationer. Människor kategoriserar sin omgivning i det som väcker lust eller olust. Trots detta så reagerar människor oavsett kultur med ett likartat sätt inför naturen (Küller, 1991 se Sorte 2005, s. 228). Sverige har en lång tradition av att skydda värdefulla naturområden för biologisk mångfald och rekreation. Naturreservat är ett sätt för naturskydd (Naturvårdsverket, 2012b).

Att ha natur och grönområden nära sitt hem främjar enligt Grahns (2005, s. 249) hälsan och välbefinnandet. Personer som bor nära och ofta besöker ett naturområde upplever mindre stress, trötthet och irritation. Flera av Riksdagens miljökvalitetsmål och folkhälsomål betonar vikten av närmiljön (Boverket, 2007b, s 60, s 6). Boverket (2007a, s. 14) menar att gränsen för närhet till naturområde går vid 300 meter. Studier av våra rörelsemönster på fritiden visar att det

nu, liksom de senaste 70 åren, är promenader nära hemmet som är vanligast (Boverket, 2007b, ss 12-18, s 60). De kvaliteter som människor prioriterar i grönområden nära sin bostad är en vacker natur där man finner vila och kan koppla av. Fler faktorer som framhålls är trygg miljö, miljöö fria från buller, känsla av viss frihet och ostördhet, att det finns en mångfald av djur och växter samt att det är städat (Boverket, 2007b, ss 12-18, s 60).

I gröna miljöer, till skillnad från mycket urbana miljöer väljer vi vad som lockar vår uppmärksamhet istället för att den är styrd av många yttre faktorer (Kaplan 1990 se Sorte, 2005, s. 230). Människan har en nyfikenhet och längtan efter något överraskande. I naturmiljöer finns detta oförutsägbara och möjligheten till att fritt utforska sin omgivning (Yang & Brown 1992 se Sorte, 2005, s. 238). Sorte (2005, s. 236) menar också att människors upplevelse av ett landskap påverkas positivt om det upplevs ursprungligt och naturligt.

Precis som för vuxnas välbefinnande är det också viktigt för barn att naturen finns nära menar Forsberg (2009, ss 80-81). Att den vuxenvärld barnet möter bedömer naturen som betydelsefull är också en viktig faktor för att barn ska bli intresserade av naturen. När de vuxna inte har naturvana blir närheten ännu viktigare. Vidare skriver Forsberg att de vuxnas inställning är särskilt viktig då den tid vi lever i snarare har fler faktorer som för oss längre från det gröna än närmare det. Till vuxenvärlden hör föräldrar, skola men också planerare och gestaltare.

Attraktiva stråk och entréer

Hur människan upplever tillgången på natur spelar enligt Boverket (2007a, ss 9-10) en avgörande roll för hur var och en tillgodogör sig naturen. Vidare menar Boverket att forskning visar att även om personer bor ”mitt i naturen” är det inte säkert att de upplever det så. Det behövs upplevda ingångar till naturen: hur väl integrerad naturen är som en av stadens strukturer, hur hög kvaliteten är och hur lätt naturen är att nå (Boverket, 2007a, ss 9-10). Något som framhålls av Boverket är att en av de största utmaningarna som samhällsplaneringen står inför är att säkra tillgången, tillgängligheten och närheten av tätortssnära natur.

Om entréer och gång- och cykelvägar är välplanerade så blir de attraktiva för brukaren och ger positiva erfarenheter längs vägen. Gröna miljöer är en del av en attraktiv utemiljö men vad påverkar mer våra intryck? De flesta människor som känner en stad ser på staden utifrån stråken och många stråk blir också viktiga platser på flera sätt (Lynch 1960, s. 49). Med stråk menas platser där människan rör sig som exempelvis gator, gång- och cykelvägar, stigar och järnvägar. Eftersom människor ser på staden utifrån stråken säger detta någonting om deras avgörande betydelse i planeringssammanhang. Omgivningen påverkar oss och de fysiska

faktorerna styr vad vi har möjlighet att göra och vilka intryck vi får. Vårt beteende påverkas dessutom av våra egna erfarenheter, mål eller val (Carmona et al, 2010, s. 133). Lynch (1960, s. 52) skriver att stråken också till stor del är viktiga för sin strukturella samhällsfunktion. Topografi, kurvor och stråkens start/slutpunkter spelar också roll för hur människor rör sig. Om start- och slutpunkter är tydliga får stråket en tydligare identitet och blir på så sätt mer attraktivt. Det är också positivt om det är lätt att orientera sig genom att känna igen vilken del av stråket som passeras t.ex. genom vissa landmärken (Lynch, 1960, s. 55).

Gehl (2010, s. 14) menar att det är människors aktivitet i stadens utemiljö som gör staden attraktiv och meningsfull. De aktiviteter som ur planeringssynpunkt är de viktigaste är de som Gehl kallar de ”valbara aktiviteterna”. Dessa utförs om omständigheterna och platsen inbjuder till det. Det kan till exempel vara att promenera, sola eller bara vara ute och njuta av livet. För att de djupare sociala kontakterna ska uppstå krävs en start – att den fysiska miljön gör att vi ser och hör andra människor. Detta menar Gehl (2010, s. 12) är en av de viktigaste faktorerna när det gäller fysisk planering.

Vår upplevelse av helhet i en miljö är viktig, dvs. hur förhållandet mellan olika delar är. Elementen i miljön ska ha ett sammanhang avseende exempelvis skala, form och funktion. Den positiva upplevelsen skapas genom ett balanserat förhållande av helhet och komplexitet (Küller 1972; 1980; 1991 se Sorte 2005, s. 230). Gehl (2010, s. 69) skriver att med en liten, mänsklig skala på stråken blir vår upplevelse som fotgängare eller cyklist positiv och mänsklig aktivitet gynnas. Stråk som är mycket trånga eller vida får också en särskild attraktionskraft menar Lynch (1960, s. 50), som också betonar den rumsliga upplevelsen. Med omväxlande öppna och sluta rum kan en behaglig och utmanande upplevelse skapas (Appelton 1975 se Sorte 2005, s. 233).

Naturvårdsverket (2012a) har tagit fram riktlinjer för hur entréerna till nationalparkerna bör utformas och fungera. Entrén ska exempelvis förmedla det unika i naturområdet och ha ett välgenomtänkt läge och organisation. Gestaltningen av entrén ska vara av hög kvalitet och kan utformas så att den står i kontrast mot naturen för att på så sätt visa naturen på ett tydligt sätt. Den kan också följa naturens karaktärer för att förstärka dessa (Naturvårdsverket, 2012a).

Avslutningsvis påverkas vi människor av både planeringen av stråken och den gröna miljön på flera sätt. Förslaget visar hur detta kan ta sig uttryck på en verklig plats. Området att arbeta med valdes för att de olika landskapstyperna stad och värdefull ”vild” natur möts här och att en stark barrär åtskiljer dessa som antogs försvåra människors rörelse. Utifrån dessa ståndpunkter var området ett relevant område för att skapa ett förslag på hur Tinnerö naturreservat kan tillgängliggöras.

Syfte och mål

Syftet med arbetet är att presentera ett övergripande gestaltungs-förslag för zonen mellan naturreservatet Tinnerö eklandskap samt de närliggande urbana stadsdelarna Garnisonsområdet, Berga och Vidingsjö. Den övergripande frågan som lett mig genom arbetet är *-Hur kan naturreservatet Tinnerö eklandskap tillgängliggöras?* Frågan har avgränsats genom att välja ut ett antal faktorer som utifrån bakgrunden var särskilt betydande för tillgängligheten:

- » effekten av befintliga barriärer
- » attraktiva gång- och cykelvägar
- » skapa nya gång- och cykelförbindelser där behov finns idag
- » nya tydligare entrépunkter

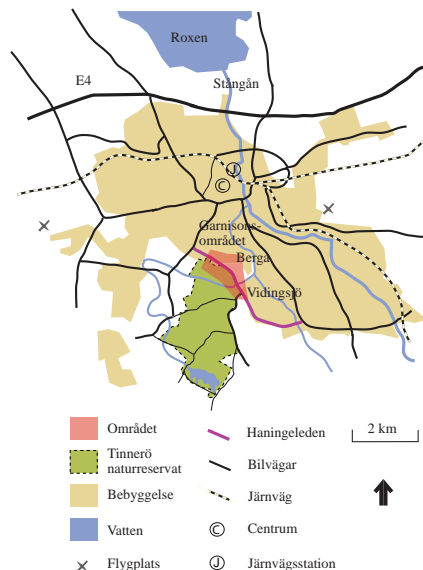
Att tillgängliggöra naturreservatet betyder i det här arbetet att koppla samman bostadsområdena med naturreservatet både på en fysisk nivå med nya dragningar av gång och cykelvägar men också på en kognitiv nivå, där det visuella intrycket och orienterbarheten är det som är viktigast. Att skapa attraktiva gång- och cykelvägar innebär att erbjuda brukaren en variation av upplevelser där målet är att ge de bästa förutsättningarna för att upplevelsen ska kännas positiv och locka vidare.

Avgränsningar

Trafikledens barriäreffekt mildras med avseende på att tillgängliggöra området för fotgängare och cyklister, ur både en fysisk och kognitiv aspekt. Gestaltningens detaljeringsgrad är på en övergripande nivå där det presenteras hur de stora byggstenarna i landskapet ska se ut. Den geografiska avgränsningen kan ses i kartan bredvid. Tillgång till natur och grönområden nära bostaden är mycket viktig och därför fokuserade det här arbetet på att locka cyklister samt fotgängare in i området och analyserade inte hur det var möjligt att attrahera förbipasserande bilister (Boverket, 2007b, ss 12-18, s 60).

Områdesbeskrivning av naturreservatet Tinnerö eklandskap och av undersökningsområdet

Linköping ligger i Östergötland, ett landskap som har Vättern i väst och Östersjön i öst. I norra och södra delen av landskapet finns sjörika skogsbygder och mellan dessa löper östgötslätten som ett bälte i öst-västlig riktning (Länsstyrelsen, u.å.). Eklandskapet är en del av gränzonen mellan den södra skogsbygdens sprickdalslandskap och odlingslandskapet norr om. Länsstyrelsen (u.å.) menar att det som karaktäriserar eklandskapet är ett småkuperat och omväxlande landskap med mycket äng- och hagmarker samt lövskog. Vidare skrivs att århundraden av

Karta över Linköping med undersökningsområdet utmarkerat.

brukande, gynnsamt klimat och kontinuitet i markägande har format det eklandskap vi ser idag med månghundraåriga ståtliga träd.

Naturreservatet Tinnerö eklandskap ligger ungefär 2 km söder om Linköpings centrum. Efter bara 20 minuters promenad från stadskärnan nås området som på många platser har en vacker landskapsbild och unika kultur- och naturvärden (Linköpings kommun 2003, ss 36-46). Naturreservatets läge och unika värden gör att det är en stor tillgång för stadens invånare. I den här uppsatsen undersöks en del av naturreservatet, den del som gränsar mot stadens södra delar. Området som ligger till grund för undersökningen inkluderar delar av naturreservatet samt delar av staden.

Linköpings kommun (2003, s 36) skriver att naturreservatets karaktär har formats genom att det odlats och betats under 3000 år. Från äldre järnåldern finns många spår och under yngre järnåldern anlades gårdar som funnits kvar under lång tid såsom exempelvis Tinnerö och Smedstad. Under en tid var Tinnerö eklandskap jakt-park och från sekelskiftet år 1900 blev området militärt övnings-område. När Garnisonen lades ned blev större delen av Tinnerö eklandskap naturreservatsklassat år 2004 (Linköpings kommun, 2003, s 36). Natur i Linköping (2007 ss 6-8) menar att de gamla löv-trädsområdena med grova ekar innehar unika naturvärden och tillhör ett av de artrikaste ekosystemen i Sverige och Europa. Sverige är ett av de få länder som har områden med gamla lövträd kvar. Vidare

skrivs att för vissa ekanknutna arter såsom exempelvis saffransticken och läderbaggen har Sverige ett internationellt ansvar. Arterna är knutna till gamla, grova ofta ihåliga ekar men kan också leva i andra träd som med tiden blir ihåliga såsom lind, alm och ask.

Stadsdelarna Garnisonsområdet, Berga och Vidingsjö gränsar till naturreservatet, men det finns flera faktorer som gör att naturområdet är svårtillgängligt från dessa bostadsområden. Gång- och cykelvägar är på många platser inte sammanlänkade eftersom området tidigare varit ett för allmänheten tillstängt militärområde. Den militära verksamheten har lämnat spår efter sig såsom vägar, bullervallar och skjutfält. En stor trafikled, Haningeleden, går dessutom mellan naturreservatet och ovan nämnda stadsdelar. I vissa delar försvåras tillgängligheten ytterligare av höjdskillnader och dålig orienterbarhet.

Enligt Linköpings kommun (2003, ss 21-29) finns ett förslag att eventuellt i framtiden bygga en väg, Tvärleden, genom naturreservatet för att koppla ihop Linköpings sydvästra och sydöstra delar. Haningeledens omfattning föreslås att byggas ut och bli fyrfilig. Vidare planerar kommunen på sikt för ett övergripande cykelvägnät genom naturreservatet liksom ett gång- och cykelstråk längs Smedstadbacken. Delar av området är också planlagt för bebyggelse enligt översiktsplanen (Linköpings kommun (2003, ss 30-31).

Metod

För att förstå hur naturreservatet kan tillgängliggöras mot staden gjordes litteraturstudier för att få en grund inom ämnet och platsbesök för att få ett första intryck av platsen. Då noterades tankar kring platsen. Som metod för att mer grundligt inventera och analysera platsen valde jag att jobba utifrån metoden Landscape Character Assessment (LCA). Det är en metod som täcker in alla faktorer i området på ett strukturerat sätt och eftersom området är relativt stort gav LCA en möjlighet att få grepp om alla olika delar. Som gestaltungs-metod valdes tidskisser, fördjupat skissarbete och inlevelse. Genom skissande och inlevelse prövades olika lösningar för att komma fram till ett slutgiltigt förslag. Processen har inte varit linjär utan jag har gått tillbaka och kompletterat vid behov.

Litteratursökning

Litteratur eftersöktes i syfte att utgöra en grundkunskap kring vad det innebär att tillgängliggöra natur i tätortsnära sammanhang. Litteratursökning gjordes på internet och i databaserna Epsilon och Scopus. Sökorden var *tillgänglighet, natur, tätortsnära natur, tillgängliggöra natur, entre nationalparker, upplevelsevärden natur, Tinnerö eklandskap*.

Observationer

Platsen besöktes vid 3-4 tillfällen under alla årstiderna. Tidpunkterna har varierat från helg till vardag. Jag promenerade och cyklade runt i området och noterade hur människor rör sig, vilka målgrupper som var där och hur de använder olika delar av området.

Inventerings- och Analysmetod

Metoden som valts är Landscape Character Assessment (LCA) och informationen om metoden hämtades från Swanwick (2002, s. 14). Mitt tillvägagångssätt följer Swanwicks beskrivning med vissa undantag. Metoden LCA består av de två huvuddelarna karaktärisering och bedömning. Resultatet av karaktäriseringen ligger till grund för bedömningen. Bedömningen är slutresultatet av hela LCA-analysen och ger därmed ett underlag till beslut.

Karaktärisering

Först definierades syftet med LCA:n, vilket var att ta fram ett underlag till ett övergripande gestaltungsforslag för att tillgängliggöra naturreservatet. Ett första platsbesök gjordes och en övergripande bild av områdets karaktärer togs fram. I nästa steg gjordes en bred informationssökning utifrån olika kartor och rapporter som senare sammanställdes till aspektkartor. En första indelning av karaktärsområden gjordes främst utifrån rumsligheter, vegetation, öppet/slutet och topografi. Sedan utformades ett fältprotokoll för att kunna beskriva karaktärerna.

Platser valdes i analysområdet där fältdata samlades in utifrån fältprotokollet. Dessa platser valdes efter mitt första besök i området. De bedömdes utifrån kriterierna som de platser av störst intresse för det kommande arbetet. På platserna fanns det problem/utmaningar att ta ställning till i bedömningen. På de valda platserna kunde också alla karaktärsområdena undersökas ytterligare. Foton togs och/eller skisser gjordes på platserna. Fältprotokollet, som kan ses nedan, innehöll många faktorer kring det upplevelsemässiga värdet av området, men också andra viktiga fakta att inventera/analysera enligt Gehl (2010), Lynch (1960) och Cullen (2009).

Fältprotokoll:	Element sammansättning
Bebyggelse/bebyggelsestyp/antal våningar	Komplexitet
Markanvändning/vegetationstyp/växter ålder, karaktär	Aktivitetspunkter
Hydrologi	Fysisk tillgänglighet
Topografi	Psykisk tillgänglighet
Landform	Rörelse i rummet
Skala i rummet och på stråk	Kommunikationer
Rumslighet	Barriärer
Byggstenar i landskapet	Ljud
Siktlinjer/täthet/serial vision/siktlinjer	Lukt
Orienterbarhet	Känsla
	Nyckelkaraktär
	Säkerhet

Sedan sammanställdes fältprotokollen och karaktärsbeskrivningar för de slutliga karaktärsområdena togs fram. Alla mina steg följer Swanwicks (2002, s. 14) beskrivning om hur LCA-processen ska genomföras.

Bedömning

Förhållningssättet i bedömningen bestäms först för att bedömningen i sin tur ska möta syftet med analysen (Swanwick 2002, s.14). För att få ett genomgående förhållningssätt och en helhet i bedömningen togs kriterier fram, så som Swanwick beskriver. Swanwick menar att dessa kriterier ska uppfyllas så långt det är möjligt i bedömningen och detta eftersträvades i bedömningen i detta arbete. Det hände att vissa av kriterierna var motsägelsefulla på somliga platser i området. På dessa platser har jag valt att låta ett av kriterierna få en större vikt än de övriga. Kriterierna svarade på frågorna:

- » Vad uppfyller en god dragning av en gång- och cykelväg?
- » Vad uppfyller ett attraktivt gång- och cykelstråk?
- » Vad är en strategisk plats för en entrépunkt?

Kriterier:	
Omväxlande öppet/slutet	Mångfald av djur och växter
Kopplar strategiskt till omgivningen	Kopplar till det historiska landskapet
Mänsklig skala	Oförutsägbart
Positiva sinnliga upplevelser gynnas	Genomtänkta placeringar för start- och slutpunkter
Målpunkter skapas och sammankopplas	Balans mellan helhet och komplexitet
Landskapets kvalitéer framhävs	Minimera buller
Orienterbarhet	Känsla av frihet och orördhet
Utblickar	Städad
Trygghet	

Kriterierna valdes efter litteraturstudier. Genom kriterierna bedömdes först varje karaktärsområde. Utifrån dessa kunde många gemensamma principer ses för hur olika delar i landskapet hanterats och en slutbedömning gjordes.

Swanwick (2002, s. 14) skriver att det kan vara värdefullt att läsa exempel på hur andra beskriver landskapsvärden i området. Jag läste Silvia Henningssons (2007) Hagen i staden - Betydelsen av det "vilda" runt knuten som beskriver rekreativvärden av det tätortsnära beteslandskapet, Tinnerö eklandskap. Här sammanfattas människors motiv till vistelse i eklandskapet, vilket var en värdefullt komplement till platsbesöken, för att förstå vad människor uppskattar med området.

Swanwick skriver vidare att ett ytterligare fältbesök kan behövas för att se över landskapets känslighet för förändringar. Detta har utelämnats för att det inte fanns tidsmässigt utrymme.

Swanwick menar att det slutliga resultatet av bedömningen och hur den genomförs beror på vad syftet för LCA-analysen var. Mitt syfte var att ta fram ett underlag för en övergripande gestaltning. Underlaget kan ses i resultatdelen som karaktärsområdesbeskrivningar, karaktärsområdesbedömningar och i kartform.

Förebilder och koncept

För att få inspiration till gestaltungsarbetet gjordes studiebesök vid nybyggda Naturum vid Tåkern och vid Hågadalens naturreservat i Uppsala. Eftersökningar gjordes också på internet efter förebilder som jobbat med en liknande fråga. Examensarbeten där inspiration hämtades var "Upplev kanten" av Forsberg (2011), "Gestalta för att visa natur" av Söderström (2010), "Ett grönt möte mellan eklandskapet och en ny stadsdel i Linköping" av Zenkert (2007) och "Gestaltungsforslag för Boglundsängen i Örebro" av Örtenvik (2011).

Forsberg (2011) gav mig idéer till vad jag skulle undersöka i landskapet och hur jag skulle förhålla mig till det. Söderström (2010) gjorde ett gestaltungsforslag som mycket tydligt kontrasterade mot naturen; en rak gångväg i platsgjuten betong. Under konceptfasen tog jag ställning till att naturen vid entréerna och gångstråken vid Tinnerö naturreservat inte skulle visas genom att kontrastera utan istället smälta in, som vid Tåkerns Naturum. Där förstärker gestaltningen naturens karaktärer genom exempelvis materialvalet vass. Tåkerns vass används som fasad, tak och entréportal på ett oväntat sätt med tydligt formspråk. Vid Tinnerö är det många mindre entréer och gångstråk som leder in i området. Ett kontrasterande koncept skulle ta över området för mycket med sitt uttryck och därför valdes istället ett koncept som smälter in.

Örtenvik (2011) gav mig ytterligare tankar kring konceptet; en genomgående grundtanke som gestaltas på olika sätt beroende på vilken del av landskapet det handlar om. Zenkert (2007) gav mig tankar kring eklandskapet och förhållningssättet till detta landskap. Från studiebesöket i Hågadalens naturreservat tog jag intryck av hur småskalig bebyggelse möter landskapet och avskärmar från en vältrafikerad väg.

Gestaltungsmetod

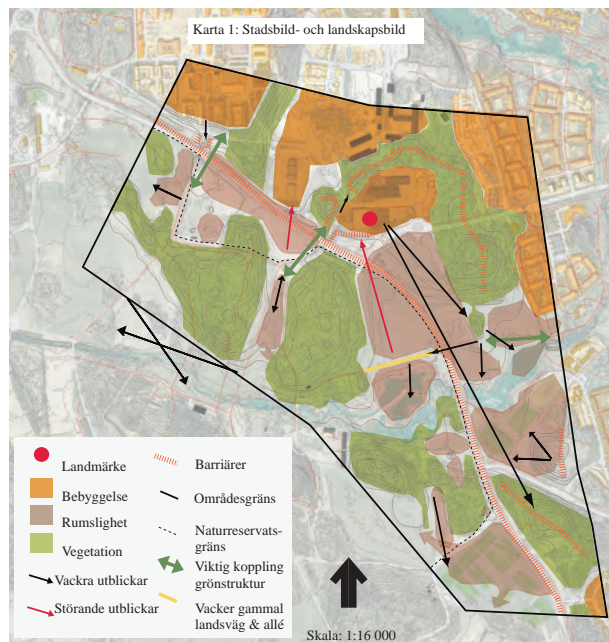
Här följer en beskrivning av vilka gestaltungsmetoder jag använde.

Timskiss som metod

Timskiss som metod användes för att skapa idéer och förslag till en övergripande gestaltungsplan för området. För att generera många olika lösningar i området skissade jag kort och tidsbegränsat. Timskisserna varade ungefär en timme vardera och totalt gjordes fem stycken. Två av dem utgjorde sedan en grund för vidare arbete.

Skissande och inlevelse som metod

Nästa steg i gestaltungsarbetet var att jag fördjupade de två timskisserna. Skisserna gjordes för hand och i plan eftersom gestaltningen är på en övergripande nivå. Under skissarbetet varierade jag mellan olika skalor för att bli medveten om olika problemställningar. I skissarbetet fanns hela tiden programmet och syftet som ett självklart mål. Varvat med skissandet besökte jag

Karta 1 visar siktlinjer, rumslighet, barriärer, landmärken, vegetation och bebyggelse och är ett resultat av inventering och analys efter platsbesök. Den norra delen av naturreservatet som visas i undersökningsområdet bedöms enligt Linköpings kommun som vacker landskapsbild och viktiga kopplingar som kommunen gör i stadens gröstruktur visas också (2003, s 41).

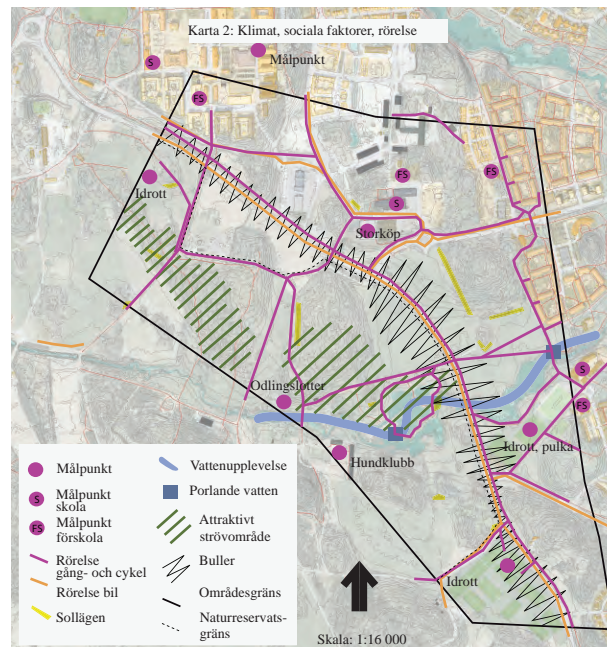
platsen en gång för att leva mig in i hur mina gestaltungslosningar skulle kunna ta form i verkligheten. När jag skissade levde jag mig in i fotgängarens/ cyklistens upplevelse när de rör sig i området för att ytterligare få klart för mig vad som ska tillföras området och vad som ska tas bort för att återkoppla till syftet.

Resultat

Arbetets resultat består av flera delar. Först en beskrivning av karaktären i karaktärsområdena och därefter en bedömning. Slutligen ett konceptresultat och gestaltungsforlaget.

Aspektkartor

Informationssökning och fältbesök sammanställdes i kartorna 1 - 4.

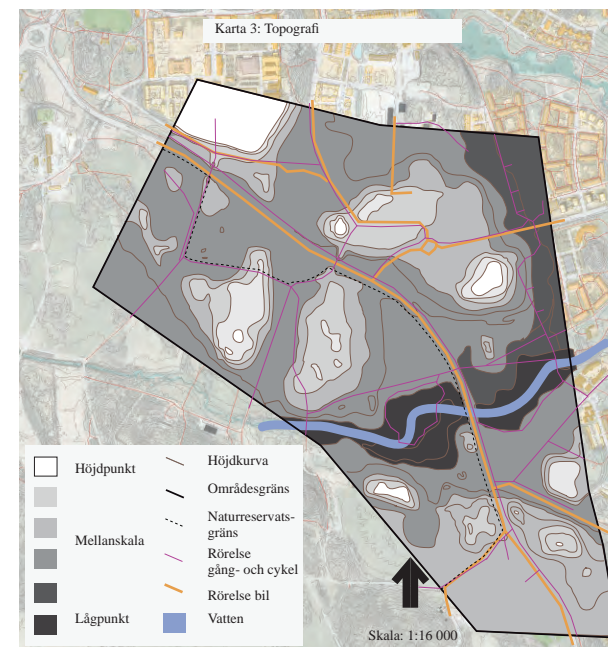

Karta 2 visar hur människor rör sig i området, inventerat under platsbesök. Platser, målpunkter, där många människor samlas visas också (Lantmäteriet, 2009). Upplevelsemässiga kvaliteter i landskapet som inventerats vid platsbesök visas så som fina sollägen, vattnets attraktivitet och vattenljud. Störande buller som uppmärksammas på plats visas också.

Karaktärsområdesbeskrivningar

Här följer beskrivningar av områdets karaktärsområden som visas i karta 5. De grundar sig på analys och inventeringskartorna samt ytterligare information som kom fram genom fältprotokollen. Bokstäverna visar på särskilda delar av de olika områdena.

Beskrivning av karaktärsområde: Öppen mark och vägområde
Största delen av området är öppen, platt, vilt gräsbevuxen mark som tidigare brukats som åkermark. Det öppna, exponerade landskapet avgränsas av skogsbeklädda höjder och bostadsområden. Området är till stor del lättorienterat eftersom man ser långt, med utblickar mot en allé och eklandskapets lätt kuperade linjer. Vissa av stråken inne i naturreservatet är i mänsklig skala, men andra vittnar om den nutida historien där framkomligheten för stora militära fordon gjort stråken breda och mycket raka. Där blir promenaden monoton och

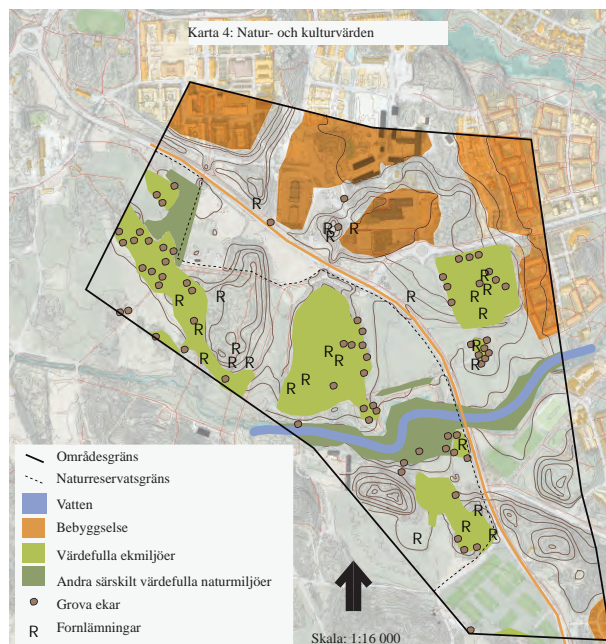
Kartan är en ungefärlig uppskattning av höjderna hur de upplevs i området och studier av en topografisk karta från kommunen där höjdkurvorna fanns men höjdmått saknades (Lantmäteriet, 2009).

bredden på vägen, diken och stängsel gör att de små upptäckterna längs vägen minskar.

Längs trafikleden är det öppen mark där gräset slås och kring den norra delen av leden har marken terrasserats och vägen är nedsänkt. Den södra delen av området består av ett öppet landskap där bilens skala och en upphöjd trafikled dominerar landskapsbilden. Kring trafikleden är det ständig aktivitet. Den fungerar som en barriär både rent fysiskt och visuellt. I södra delen saknas övergångar och visuellt upplevs vägen som större än i norr. Trafikbullret är också mycket mer påtagligt här. Det är med livet som insats man korsar vägen. Norra delen nås naturreservatet genom de broar som finns. Här är det svårt att ta sig in i reservatet mellan broarna eftersom topografin och stängsel försvårar tillgängligheten. Det finns en stark rörelseriktning i nordvästlig/sydöstlig riktning främst av biltrafik.

Vissa delar av området betas (A). Här finns mindre rum med

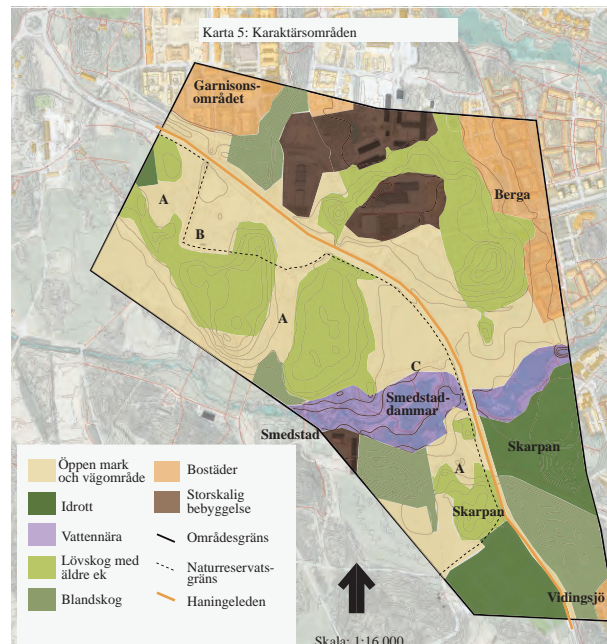
Kartan visar områdets kulturvården med fornlämningar och naturvärden med grova ekar och värdefulla naturmiljöer (Linköpings kommun 2003, s 43). De värdefulla ekmiljöer som visas är av riksintresse för naturmiljövården och fornlämningarna är av riksintresse för kulturmiljövården (Linköpings kommun 2003, s 47).

öppen gräsbevuxen mark där trafikleden är avlägsen och ett lugn finner sig. Marken hålls öppen genom färens närvaro.

En mindre del av området har använts av militären och är mer påverkad (B). Detta kommer till uttryck i grusytor och gräsbevuxna grushögar. Tankarna dras mot gammal övergiven industrimark. På vissa håll i området skapar taggtrådsstängsel sedan den militära tiden ytterligare en barriär för att ta sig in mot reservatet, på andra håll fungerar nya stängsel för betesdjuren som en barriär. Betad mark underlättar dock tillgängligheten avsevärt eftersom igenväxning förhindras. Upptrampade stigar visar på att många rör sig där trots att gång- och cykelvägar saknas.

Beskrivning av karaktärsområde: Idrott

Öppna till största delen platta ytor med välhållt kortklippt gräs, mestadels fotbollsplaner. Här fylls planerna med fotbollsspelare under sommarsäsongen och en konstgräsplan håller på att byggas.

Kartan visar indelning av karaktärsområden som gjorts främst utifrån rumsligheter, vegetation, öppet/slutet landskap och topografi.

I sydöstra delen av området finns en stor kulle som under vintertid är en populär pulkabacke. Detta är en del av ett friluftsområde/ idrottsområde som kallas Skarpan. Skarpan var namnet på ett torp med spännande historia. I de södra delarna är det stora öppna rum, där vinden tar fart och trafikljudet är genomträngande. I den södra och sydöstra delen ser man naturreservatet men skyltar hänvisar åt ett annat håll och stängsel gör att naturområdet inte upplevs tillgängligt.

Beskrivning av karaktärsområde: Vattennära

Den lilla ån slingrar sig fram i landskapet, nästan som en bäck och ibland möter man större uppdämda stillastående vattenytor. Vattnet omges på många ställen av sumpig mark med vass och äldre al som bildar en ogenomsiktlig massa, på några ställen syns vattnet mer tydligt och vattenupplevelsen blir påtaglig. Att låta handen fuktas av det kalla vattnet är ofta fysiskt svårt på grund av kraftig lutning eller

Karaktärsområde: Öppen mark och vägområde. T.v. Utsikt från storköpet och söderut, rummet ramas in av skogsbeklädda höjder. T.h. Utsikt från naturreservatet mot nordöst, där vägen är något nedsänkt i landskapet. Många människor uppskattar en känsla av orördhet och ostördhet i sin natur, då är detta en störande utblick. Här föreslås i bedömningen ny vegetation och bebyggelse.

T.v. Karaktärsområde: Idrott. I norra delen av området möter eklandskapet idrottsplanerna tätt inpå. T.h. Karaktärsområde: Vattennära. Utsikt mot Smedstad dammar från norr.

sumpigt igenvuxen mark. Ån rinner mot öster i lätt lutning. Kring vattnet samlas människor för att exempelvis fiska, sitta en stund för att njuta av vattenblänk eller promenera. Fåglar attraheras till vattnet och gör miljön än mer levande genom sin sång och rörelse.

Trafikleden delar upp ån och den upplevs inte som en sammanhängande rumslig helhet, istället finns en ostlig och västlig sida. I den östliga delen av området, vid den södra stranden, kommer fotgängarna nära vattnet genom en gång- och cykelväg någon meter ovanför vattenlinjen. I den västliga delen längs ån är området tillgängligt genom flera gångstigar och mindre broar nära vattnet. Trafikleden ligger upphöjd i landskapet och över ån och är en stark barriär. Det är fysiskt svårt att följa stranden hela vägen utan omvägar måste tas. Trafikbullret hörs i hela området men överröstas av vattnets forsnande vid mindre vattenfall. Ibland hörs buller från skjutbanor.

Beskrivning av karaktärsområde: Lövskog med äldre ek

Ädellövskogen klär höjderna med mjuka bomullslika linjer. Höga kronkak av grova äldre ekar med djupt färad bark ger skogen en speciell karaktär med en känsla av rymd och vördnad inför naturen. Under växer hasselbuskarnas ljusgröna bladverk som bildar egna små rum och gångar. Vissa delar av skogen är öppna med genomsiktighet och utblickar. På andra ställen står träden tätare.

T.v. Karaktärsområde: Lövskog med äldre ek. Ekens höga krontak blandas med hasselbuskarnas små rum. T.h. Karaktärsområde: Storskalig bebyggelse. En av entréerna till naturreservatet ligger bakom storköpets lastkaj. Platsen ger ett splittrat intryck och det är svårt att orientera sig. Här under pampiga ekar till höger i bild föreslås en ny entrépunkt för att uppmärksamma området.

Området är i huvudsak en kulturpräglad mark med bete av får eller kor. Marken är bitvis kuperad med berg i dagern som sedan övergår i mer plan mark. Skogen känns levande med en mångfald av arter, i örnen surrar insekter och fåglar kvittrar. På många platser överröstar fågelkvitter trafikbullret. De platser som är mest bullerstörda är de som ligger närmast Haningeleden och de som bara har öppen, platt mark mellan området och trafikleden. Höjderna fungerar som ett naturligt bullerskydd. I vissa delar av området, främst i öster, påverkas karaktärens intryck av näraliggande karaktärer. Aktivitetspunkter som grillplatser finns på enstaka platser. Den fysiska tillgängligheten för människan försvåras ibland av stängsel och ibland av igenväxning med taggiga och täta buskage.

Från Haningeleden och västerut finns en gammal allé med blandade träd såsom hästkastanj och lind (C). Allén syns på långt håll över de öppna gräsmarkerna och riktas in mot naturreservatet och bjuder på så sätt också in besökaren att ströva vidare. En entré till naturreservatet med informationsskylt och besöksparkering finns nära vägen vid allén. Övergång för fotgängare- och cyklister saknas och trafikbuller dominerar i denna del av området.

Beskrivning av karaktärsområde: Blandskog

Området karaktäriseras av blandad kuperad skog med träd i olika ålder och art, såsom tall, gran, björk och ek. På sina ställen är skogen tät och mossor täcker marken medan det på andra håll är mer öppet och genomskiktligt. I norra delen är det mer av en enskild art, gamla tallar står ståtligt i slutningen ner mot Haningeleden. Områdets topografi försvårar tillgängligheten rent fysiskt samtidigt som det ger kvalitéer av ett omväxlande landskap. Skogens dofter av fuktig jord och växtlighet kittlar näsan. Här finns en mångfald av djur och växter men på vissa håll märks människans hand genom bland annat planterad granskog. Fågelkvitter överröstar på många platser trafikens ljud. De sluttande skogsbrynen i södra delen av området ger utsikt över öppna landskap.

T.v. Karaktärsområde: Idrott. Här finns det skyltar som informerar om att det är 1,1 kilometer kvar till Tinnerö eklandskap när det i verkligheten bara ligger tjugofotsteg bort, på andra sidan trafikleden och ett taggrädsstängsel utan först. T.h. Karaktärsområde: Bostäder. I Garnisonsområdet är det lätt att hitta till naturreservatet.

Beskrivning av karaktärsområde: Bostäder

I karaktärsområdet bostäder finns flerfamiljshus från olika tider. I det östra bostadsområdet Berga är det fyra våningshus i tegel från 60-talets miljonprogramsåren. Husen står ganska tätt i rätta vinklar. Mellan husen finns kvadratiske lite slitna innergårdar. Husen är inte anpassade efter terrängen utan ligger på en större platt yta. Bostadsområdet följer en lövskogsbeväxt höjd som avgränsar det mot trafikleden och naturreservatet. Nästan den enda gång- och cykelvägen tvärs denna riktning går längs en stor bilväg. Det är dålig orienterbarhet i riktning mot naturreservatet och inom bostadsområdet då alla hus liknar varandra. I södra delen är dock Tinnerö eklandskap visuellt närbart på långt håll. I norra delen av området ligger Garnisonsområdet, höga fortliknande hus tornar upp sig med 4-6 våningar som reser sig mot eklandskapet. De fem år gamla husen i vit och orange puts, är anpassade till terrängen. Delar av området håller nu på att byggas. Orienteringen och kopplingen mot naturreservatet är mycket god. I en av gatornas förlängning ligger entrén och vägen in mot naturreservatet som är en bro över Haningeleden. I den södra delen ligger bostadsområdet Vidingsjö där det ligger både flerfamiljshus liknande dem i Berga och en- eller tvåplans fristående hus från mitten av nittonhundratalet med trädgårdar.

Beskrivning av karaktärsområde: Storskalig bebyggelse

I området finns det byggnader i stor skala med industrikaraktär. Många av byggnaderna är tre till fyra våningar höga och upplevs som stora breda klossar. Äldre verkstadsindustri med fasader i sliten plåt ligger bredvid ett bussföretag med stor parkering. En stor öppen yta egentligen, men på grund av många parkerade bussar så upplevdes ytan inte öppen. Byggnaderna i karaktärsområdet ligger glest med parkeringsytor eller trädgångar mellan sig. Den stora skalan på byggnaderna ger ett ogästvänligt intryck och lockar inte till mänsklig rörelse. Genom de gamla slitna industribyggnaderna kan dock finnas en industriromantisk spänning som gör att vissa

personer söker sig hit. Området är splittrat och saknar helhetssänsla. Trafikljud hördes i de delar som ligger nära Haningeleden och mycket busstrafik inne i området. Nattetid kan området upplevas otryggt genom stora byggnader och skogsdungar ger många mörka områden.

På en höjd ligger ett nybyggt storköp för livsmedel i stark röd färg. Storköpet förbättrar orienterbarheten i hela undersökningsområdet genom att den kan ses på långt håll men försämrade tillgängligheten och orienteringen för att komma in i naturreservatet då en av entréerna till naturområdet ligger precis bakom storköpets lastkaj. Denna plats omgavs också av en lätt obehaglig lukt av sopor. Storköpet är ett landmärke på flera sätt, eftersom det syns på håll och människor vet var det ligger och brukar handla där.

Bedömning/ Gestaltungsprinciper

Karaktärsområdesbeskrivningarna och kartorna med olika aspekter ligger till grund för en bedömning där vissa principer har tagits fram för hur landskapets olika delar ska hanteras.

Principer för gång- och cykelvägar (nydragning och attraktivitet):

Nydragningen av gång- och cykelvägar (GC-vägar) görs strategiskt utifrån hur människor rör sig idag och hur de troligtvis skulle vilja röra sig om en GC-väg fanns. De nya GC-vägarna ska placeras så orienterbarheten underlättas och den visuella tillgängligheten till naturreservatet förbättras. Dragningen anpassas till stadens befintliga struktur och då främst till välanvända stråk liksom till grönsstrukturen. GC-vägarna sammankopplar de befintliga målpunkterna och de nya. På detta sätt skapas aktivitet längs stråken och en anledning att röra sig vidare. De placeras i landskapet på ett sätt som gör upplevelsen av färden attraktiv. De löper genom natur som erbjuder omväxling mellan öppna och slutna landskapsrum, sektioner med utblickar etc. Nya GC-vägar dras främst i skogsbryn med utblick över det öppna men med skogen nära som ger lä, skydd, oförutsägbarhet, mångfald av djur och växter och så att eklandskapets karaktärer som exempelvis krontak framhävs. GC-vägarna ska om möjligt också koppla till det historiska landskapet.

Alla GC-vägar ska vara i mänsklig skala vilket innebär ungefär tre meter i bredd. Vissa av de befintliga vägarna i naturreservatet behöver avsmalnas för att besökaren skall komma nära naturens karaktärer och på så sätt ges större möjlighet att exempelvis upptäcka naturens mångfald och överraskningar. Passager i form av över- eller undergångar vid trafikleden ska förbättra den fysiska tillgängligheten till Tinnerö eklandskap. GC-vägen ska oftast löpa utmed ett öppet landskapsrum eller bostadsområde på ena sidan för att stärka trygghetsaspekten nattetid. Det nybyggda Garnisonsområdet visar på ett gott exempel hur det går att lösa

frågan om tillgänglighet genom noggrann planläggning. Bostäderna med tillhörande gator är orienterade så naturreservatet är både psykiskt och fysiskt tillgängligt och stråken som leder in är i mänsklig skala.

Principer för vegetationen:

All ny vegetation som föreslås planteras i området ska vara eklandskapetets inhemska arter för att förstärka karaktärerna i landskapet och för att gynna den biologiska mångfald som är unik för eklandskapet. I naturreservatet finns stora partier med lövskog med äldre ek. På andra sidan trafikleden mot staden finns fragmenterade men ändå ganska stora partier lövskog av samma typ. För att koppla samman skogspartierna planteras ny skog, både för upplevelsen och för att gynna artrikedomen. På något ställe är skogen som finns på stadssidan av en annan typ men det är ändå viktigt att få en sammanhängande grönstruktur. Ytterligare ett motiv till att vegetationen knyts samman är att balansera trafikledens dominans i landskapet och motverka den starka riktningen i området. Allén ska av samma anledning förlängas på motsatt sida om vägen och ger på detta sätt samtidigt en välkomnade entré.

För att naturreservatet ska vara mer inbjudande och förstärka naturkänslan av orördhet, ostördhet och frihet planteras vegetation för att dölja oönskad utsikt. Från naturområdet eller en entrépunkt syns en grön vägg istället för byggnader eller industri. För att stärka en orörd känsla ska vissa granar huggas ur där det är mycket tydligt att det är en planterad granskog. På vissa håll planteras dungar med vegetation för att få ett mer omväxlande landskap och ibland för att ge vindskydd. Längs Smestadbacken röjs sly, stora vackra träd friställs för att människor ska kunna se och uppleva vattnet mer än idag. På andra håll tillåts buskar och träd komma nära vattnet för att skapa variation och att en känsla av vilt och orört får finnas kvar och för att gynna artrikedomen.

Principer för utveckling av målpunkter:

För att göra de målpunkter som redan finns i området än mer attraktiva förstärker förslaget dessa. Smedstad dammar utvecklas med några fler grillplatser med lägen i kvällsol och ett mindre

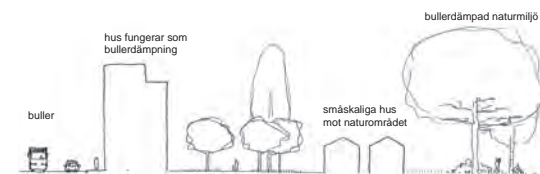
fågeltorn. Betsdjuren som idag håller landskapet öppet och är en målpunkt i sig, GC-väg och fler färister dras nära så att människor har möjlighet att titta på djuren. Nya målpunkter skapas såsom exempelvis: skogslekpark, ridstigar och ridanläggning, cykeltursförslag och cykelpumpstation, bryggor i sollägen, skidspår, grillplatser med ved i soliga lägen med vackra utblickar, vindskydd för övernattnings, entrépunkter, caféteria sommartid, historisk rundvandring i exempelvis Skarpanområdet. Nya gestaltade entrépunkter skapas för att uppmärksamma naturreservatet och aktivt bjuda in till nya viktiga målpunkter. Entréerna är medvetet gestaltade och lockar alla målgrupper.

De nya målpunkterna förläggs lämpligen i kanten av naturreservatet och kopplas strategiskt till de befintliga målpunkterna i området med GC-vägar. Mänskligt liv och rörelse skapas längs GC-vägarna och i området, denna aktivitet lockar i sin tur fler människor. För att skapa flera aktiva platser utnyttjas befintliga målpunkter i området, som till exempel pulkabacken i den sydöstra delen av området. Genom att lägga flera nya målpunkter i anslutning till denna med aktiviteter som kan utföras under samma årstid blir området än mer attraktivt. Förslagsvis anläggs ett skidspår på andra sidan trafikleden. Här finns också fantastiska lägen för soliga grillplatser i en nästintill bullerfri miljö bakom naturliga höjder. Detta del ligger även i nära anknytning till andra målpunkter såsom Skarpan, Korpvallarna, Hundklubben samt den nya ridanläggningen som kommer bli en viktig målpunkt vid Smedstad om den blir verklighet.

Entrépunkter som förtydligar de huvudsakliga ingångarna mot naturreservatet gestaltas. Gestaltningen är konsekvent utförd på de olika platserna och hämtar inspiration från eklandskapets värden. Nyfikenheten ska genom en nytänkande gestaltning väckas hos alla åldrar. Entrépunkterna placeras på båda sidor om trafikleden för att skapa intresse att gå över vägen och in i naturreservatet.

Principer för öppet landskap och bete:

Många av de öppna områdena med gräsbevuxen mark nära trafikleden upplevs idag som övergiven mark utan någon särskild användning. Vissa vackra utblickar och viss öppenhet bevaras för den visuella kopplingen mellan naturreservatet och staden. I östra delen av området på äns norra sida är det lämpligt att bevara en stor öppen gräsyta, fint läge för rekreationsstråk med södersol och vattennärvaro. Genom att röja sly och vissa träd blir än en del av det öppna rum som finns på båda sidor om vattnet. Det bete som finns i området idag fortsätter för att hålla landskapet öppet och lättillgängligt. Några fler färister skulle mildra barriäreffekten av stängsel som går längs naturreservatets gräns åt stadens håll. På vissa håll behöver hagarna förändras på grund av en nydragen GC - väg.

Principer för trafikleden:

Principen för trafikleden är att förminska dess effekt som barriär i så stor utstreckning som möjligt. Genom att skapa nya landskapselement som går i motsatt riktning såsom skogsplantering och bebyggelse är ett sätt att minska barriären. Andra sätt att minska barriären är att ta bort ogästvänliga taggtrådsstängsel utan funktion och förbättra över- och undergångarna för fotgängare och cyklister. Viktigt är också att planera ny bebyggelse så att det blir lätt att visuellt nå naturreservatet, såsom Garnisonsområdet är ett gott exempel på. Entrén till naturreservatet bakom storköpet som löper över trafikleden behövs det flera åtgärder för att tillgängliggöra Tinnerö eklandskap. Orienterbarheten och helheten på platsen behöver förbättras.

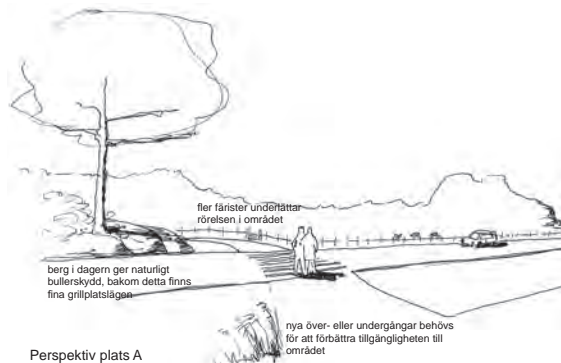
Principer för bebyggelse:

Den befintliga storskaliga bebyggelsen renoveras och vävs in bland de nya bostäder som byggs. Vissa av dem får ett nya användningsområden. Bostäder byggs med kontor och verksamheter mot trafikleden och bostäder innanför, detta för att få en bättre boendemiljö med mindre buller. Bebyggelsen mot trafikleden byggs på ett bullerdämpande sätt. Huset närmast naturreservatet är av småskalig karaktär. Siktlinje där de trädbeklädda höjderna syns ovanför hustaken när man tittar från höjden med storköpet och söderut. Byggnadernas höjder och placering ska följa topografin i landskapet för att förstärka landskapsbilden.

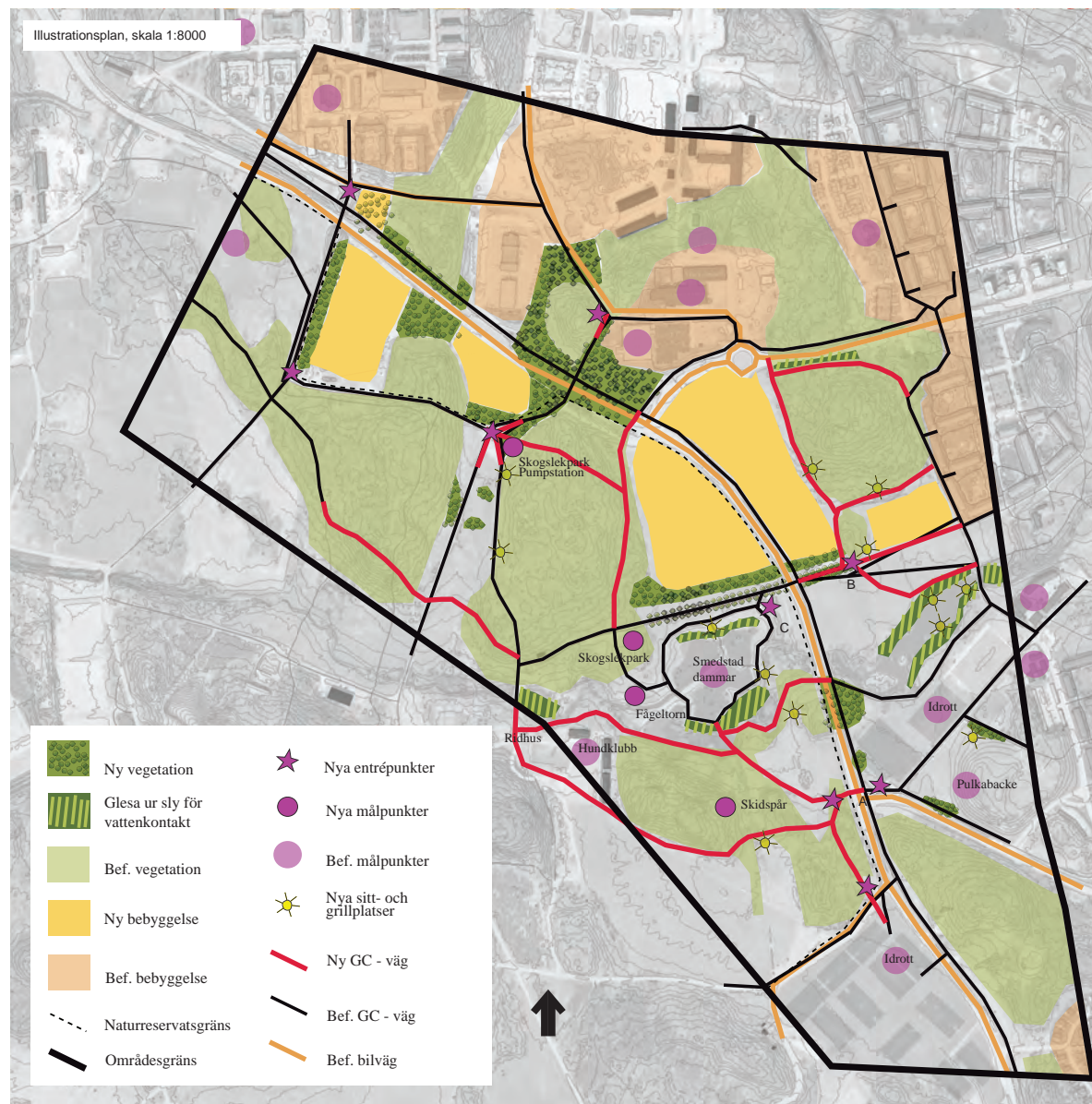
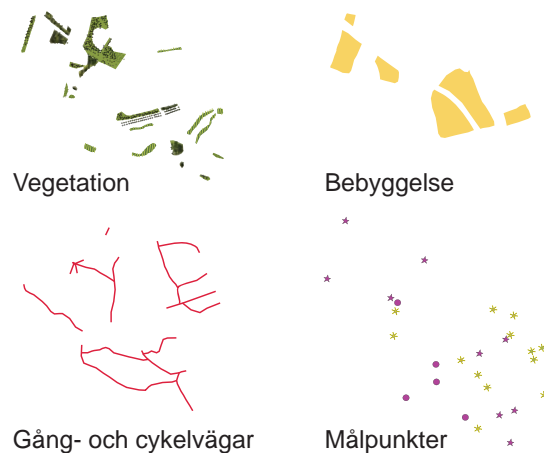
Konceptresultat

Naturen ska visas genom att gestaltningen överensstämmer och följer områdets landskapskaraktärer. Ledorden är varsamhet och naturlighet. Med naturlighet menar jag att framhäva och förstärka naturens och eklandskapets i upplevelser form, färg och karaktär. Detta görs med ingrepp som följer landskapets rytm och material. Varsamhet med de naturliga förutsättningar som finns på platsen t.ex. inte spränga berg i dagern för dragning av stråk. Konceptet ska locka vidare med positiv känsla av att vilja vidare åt naturreservatets håll.

Gestaltungsförslag

Upplevelsen längs gång- och cykelvägarna lockar människor i riktning mot naturreservatet. Under promenaden omsluts du av lummig lövskog och den uråldriga ekens krontak böjer sig in över din färdväg. Plötsligt öppnar sig landskapet och den vackra utsikten är påfallande. Vägen följer skogsbrynet, slutenhets och skydd möter öppenhet och utsatthet. Blicken riktas av trädens rader mot ett grönt mål av liv, men ändå av orördhet, Tinnerö naturreservat. Motljus och vattenblänk. Naturens fågelkvitter och vattenporl överröstar när de nya husen mot vägen dämpar trafikens buller. Lekande barn, vattenplums och ett bråkande får hörs i fjärran. Intrycken lockar vidare mot eklandskapet.

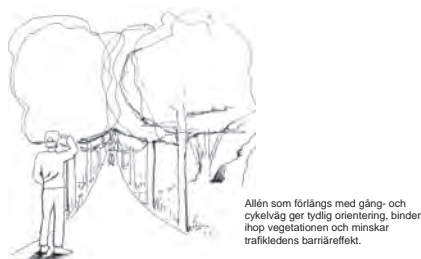

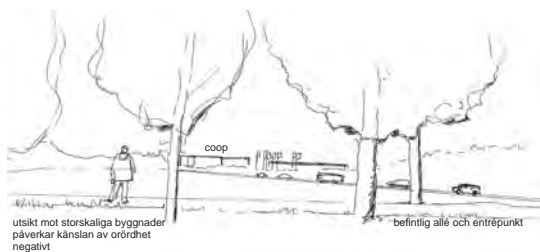
Gestaltningförslag

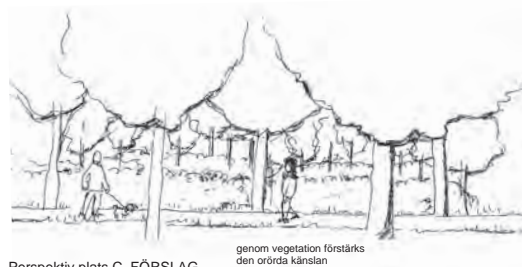
Perspektiv plats B, IDAG

Perspektiv plats B, FÖRSLAG

Perspektiv plats C, IDAG

Perspektiv plats C, FÖRSLAG

Diskussion

Resultatdiskussion

Resultatet visar ett konkret gestaltningsförslag som grundar sig på teorier för att tillgängliggöra natur, detta var också syftet med arbetet. Utifrån LCAs metod kom kriterierna som låg till grund för bedömningen. Denna bedömning som också kan ses som program för gestaltningsförslaget. Konceptet för förslaget var varsamhet och naturlighet. När resultatet jämfördes med de andra gestaltande förebilderna och deras koncept drogs slutsatsen att det går att förhålla sig olika till naturen i gestaltningen. Platsen måste avgöra hur förhållningssättet ska vara.

Söderström (2010) gjorde ett gestaltningsarbete som visade naturen genom att tydligt kontrastera mot den med både material och form. Naturen kring den platsen var mindre brukad och mer "vild" i sin karaktär därför blev den kontrasten effektiv. Undersökningsområdet i det här arbetet är mycket mer urbaniserat och brukat och därför skulle inte en liknade gestaltning ge samma effekt. Gestaltningen följde istället Örtenvik (2011) där en genomgående grundtanke kan ge olika uttryck på olika platser i landskapet. Entréerna till Tinnerö eklandskap följer förebilden vid Tåkerns naturum där naturens material vass tar oväntad och nytänkande form som väcker uppmärksamhet. Gestaltningen av Tinnerö eklandskap var också i en större skala och mindre detaljerad än Söderström (2010) och området kring Tåkerns naturum vilket gjorde att de inspirerade till vissa delar av gestaltningsarbetet men inte var direkt jämförbara.

Människor har olika syn på naturen, exempelvis om naturen har ett värde för sin egen skull eller för människans skull (Boverket 2007b, s 13). Detta tror jag också kan påverka vilket sätt som gestaltaren/planeraren väljer att arbeta på. Mitt resultat påverkades säkert i någon mån av mitt synsätt, att naturen har ett egenvärde men också ett värde för människan.

Resultatets betydelse är att genom ett förslag visa på hur landskapsmötet mellan stad och "vild" natur kan gestaltas med långsiktigt mål att förbättra folkhälsan och kommande generationers kontakt med naturen. Enligt Grahn (2005, s. 249) och Boverket (2007a, s. 14) främjas folkhälsan av närhet till gröna miljöer. Om människor mår bättre och är friskare drar jag slutsatsen att det därmed på längre sikt blir en samhällsekonomisk vinst av att tillgängliggöra natur. En annan betydelse av resultatet är att ge förutsättningar för att människor ska få ett positivt möte med naturen. Urbaniseringen gör att allt fler växer upp i storstäder. Forsberg (2009, s 1) menar att när barn får en egen positiv upplevelse av naturen kommer de vara mer rädda om naturen

och mer miljömedvetna i förlängningen. Barnen är framtidens beslutsfattare och jag tror det finns en risk att de kanske inte kommer se samma värde i naturen som tidigare om dagens trend med förtätning av städer fortsätter.

I tätortsnära naturområden med stora naturvärden och stora rekreativa upplevelsevärden kan dessa båda värden ställas mot varandra. Jag tror att hänsyn måste tas till båda dessa för att skapa en hållbar utveckling för samhället i stort, biologisk mångfald och naturengagemang. Biologisk mångfald är i sig en upplevelse men jag tror att många människor som inte är kunniga i artkunskap inte ser alla arter. Därför blir inte mångfaldsupplevelsen lika stark för dem. För att få en bred förståelse hos det svenska folket för naturen och miljön är det viktigt att skapa förutsättningar att alla målgrupper ska ges förutsättningar att beröras positivt av naturen.

Andra intressekonflikter kan också uppstå som att Linköpings kommun (2003, ss 21-29) föreslår att tvärleden i framtiden troligen kommer att behövas. Om fler bostadsområden byggs kommer trafiken att öka i närliggande områden men genom fler bostäder kommer också trycket på kvalitativa grönområden öka. En väg genom området skulle försämra kvaliteten avsevärt genom ökat buller och barriäreffekt. Även känslan av orördhet och frihet skulle gå förlorad. Tvärleden ger en möjlighet att köra en kortare väg eftersom det går åt mindre energi. Minst energi går det dock åt om det är krångligt att ta bilen och man lämnar den hemma och tar cykeln eller bussen istället. Genom att medvetet tänka på attraktiviteten av färden vid dragning av GC-vägar påverkas människor att välja cykel eller att promenera istället för att färdas med bil.

Avslutningsvis hoppas jag att det här arbetet kan betyda att andra landskapsarkitekter och stadsplanerare som jobbar med frågor som rör detta landskapliga möte kan inspireras till ett liknande förhållningssätt.

Metoddiskussion

Genom fler platsbesök, undersökningar i exempelvis landskapets känslighet hade gestaltningslösningen kunnat bli ännu säkrare. En svårighet i bedömningsdelen av metoden skulle kunna vara att det finns viktig information som inte är övergripande principer, denna måste också presenteras på lämpligt sätt. Detta skulle exempelvis kunna vara att känslan av en viss plats i området är ibland svår att förklara med övergripande principer. Genom undersökningen förstod jag att syftet krävde tydliga definitioner och kriterier att jobba utifrån för att resultatet skulle bli tillförlitligt. LCA metoden tvingade mig att arbeta systematiskt och tänka igenom platsen från olika vinklar.

Referenser

Litteratur

- Artdatabanken. (2011). *Vanliga frågor och svar*. Tillgänglig: <http://www.slu.se/sv/centrumbildningar-och-projekt/artdatabanken/rod-listan/vanliga-fragor-och-svar1/> [2012-06-07]
- Boverket. (2007a). *Bostadsnära natur - inspiration & vägledning*. (Elektronisk) Rapport. Karlskrona, Boverket. Tillgänglig: http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/Bostadsnara_natur.pdf [2012-04-24]
- Boverket. (2007b). *Landskapets upplevelsevärden – vilka är de och var finns de?* (Elektronisk) Rapport. Karlskrona, Boverket. Tillgänglig: http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2007/landskapets_upplevelsevarden.pdf [2012-04-24]
- Carmona, M. & Tiesdell, S. & Heath, T. & Oc, T. (2010). *Public spaces Urban spaces – The dimensions of urban design*. 2nd edition. Oxford: Architectural Press
- Cullen, G. (2009). *The concise townscape*. Oxford: Architectural Press
- Forsberg, M. (2011). *Upplev kanten!* (Elektronisk) Examensarbete. Uppsala, Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: http://stud.epsilon.slu.se/2309/1/forsberg_m_110225.pdf [2012-05-28]
- Gehl, J. (2010). *Life Between buildings*. 6th edition. Köpenhamn: Arkitektens Forlag
- Grahn, P. (2005). *Om trädgårdsterapi och terapeutiska trädgårdar*. I Johansson, M. & Kuller, M. (red.) Svensk miljöpsykologi. Studentlitteratur.
- Henningsson, S. (2008). *Hagen i staden - Betydelsen av det "vilda" runt knuten*. (Elektronisk) Rapport 2008:2. Göteborg, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Tillgänglig: <http://hdl.handle.net/2077/10166> [2012-06-06]
- Lantmäteriet (2009). *Linköpings karta* (Elektronisk). Linköping: Linköpings kommun. Tillgänglig: <http://kartan.linkoping.se/> [2012-06-09]
- Linköpings kommun. (2003). *Översiktsplan för Övningsområdet*. Antagen 2003-05-27
- Lynch, K. (1960). *The image of the city*. Cambridge: Massachusetts Institute of Technology
- Länsstyrelsen. (u.å.). *Östergötlands natur*. Tillgänglig: <http://www.lansstyrelsen.se/ostergotland/Sv/djur-och-natur/friluftsliv/ostergotlands-natur/Pages/index.aspx> [2012-06-07]
- Natur i Linköping. (2008). *Ekologisk landskapsplan för Linköpings eklandskap*. (Elektronisk) Rapport. Linköping, Linköpings kommun. Tillgänglig: http://larswesterberg.se/doc/BergmanWesterberg_ELPLinkoping.pdf [2012-05-29]
- Naturvårdsverket. (2012a). *De sju riktlinjerna för nationalparker*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/sv/Start/Naturvard/Skydd-av-natur/Nationalparker/Entreer-till-Sveriges-nationalparker/De-sju-riktlinjerna-for-nationalparker/> [2012-04-24]
- Naturvårdsverket. (2012b). *Naturvård*. Tillgänglig: <http://www.naturvardsverket.se/Start/Naturvard> [2012-04-24]
- Sandberg, M. (2009). *Barn och natur i storstaden*. (Elektronisk) Licenciatexamen. Göteborg, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet. Tillgänglig: <http://www.friluftsforskning.se/download/18.71552e2411fa881a5cb800030978/FIF+rapport+9.pdf> [2012-06-07]
- Sorte, G J. (2005). *Parken för Homo Urbanis – stadsmänniskan*. I Johansson, M. & Küller, M. (red.) Svensk miljöpsykologi. Studentlitteratur.
- Swanwick, C för The Countryside Agency och Scottish Natural Heritage. (2002). *Landscape Character Assessment: Guidance for England and Scotland*. (Elektronisk) Tillgänglig: http://www.naturalengland.org.uk/Images/lcaguidance_tcm6-7460.pdf [2011-05-01]
- Söderström, E. (2010). *Gestalta för att visa natur - ett förslag till entréområdet för Billuddens naturreservat*. (Elektronisk) Examensarbete. Uppsala, Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: http://stud.epsilon.slu.se/1758/1/soderstrom_e_100904.pdf [2012-05-28]
- Zenkert, L. (2007). *Ett grönt möte mellan eklandskapet och en stadsdel i Linköping*. (Elektronisk) Examensarbete. Alnarp, Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: <http://ex-epsilon.slu.se:8080/archive/00002122/01/eklandskap.pdf> [2012-06-06]
- Örtenvik, L. (2011). *Gestaltningförslag för Boglundsängen i Örebro - öka användningen av ett tätortsnära naturreservat*. (Elektronisk) Examensarbete. Uppsala, Sveriges lantbruksuniversitet. Tillgänglig: http://stud.epsilon.slu.se/3266/1/ortenvik_l_110921.pdf [2012-06-06]

Bilder

Foton tagna av Ida Fritzon Thor

Illustrationer gjorda av Ida Fritzon Thor